

هدف کلی: آشنایی با برخی از قوانین و سنت های الهی

هدف های آموزشی

تبيين معنای سنت الهی

تبيين برخی از سنت های الهی

تأثیر این سنت ها بر شیوه زندگی انسان

مجتبی محمودی

دبیر دین و زندگی شهرستان ایذه

سال تحصیلی ۱۴۰۱ - ۱۴۰۰

به کانال ما در تلگرام بپیوندید

t.me/mahmoudi_izeh

سنت های خداوند در زندگی

درس هشتم

نکته

در درس قبل با حقیقت اختیار و رابطه آن با قضا و قدر الهی آشنا شدیم و دانستیم که قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی تقدیر الهی و زمینه ساز حرکت و پویایی انسان و به کارگیری اراده و اختیار اوست. در این درس می خواهیم به دو سؤال زیر پاسخ دهیم:

- ۱- قوانین و سنت های الهی حاکم بر زندگی انسان کدام اند؟
- ۲- آشنایی با این قوانین و سنت ها چه تأثیری در برنامه ریزی ما در زندگی و بيمودن راه موفقیت

دارد؟

آیات زیر را ترجمه کنید.

كُلُّ نَفْسٍ ذَائِقَةُ الْمَوْتِ
وَبَلَّوْكُمْ بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً
وَإِلَيْنَا تُرْجَعُونَ^۱

اشاره به سنت ابتلاء

هرکسی طعم مرگ را می چشد
و قطعاً ما شما را با شر و خیر می آزماییم
و به سوی ما بازگردانده می شوید

ایا مردم گمان کردند رها می شوند
همین که بگویند ایمان آوردیم
و آزمایش نمی شوند؟

أَحْسِبَ النَّاسَ أَنْ يُتْرَكُوا
أَنْ يَقُولُوا آمَنَّا
وَهُمْ لَا يُفْتَنُونَ^۲

هریک از اینان و آنان [دنیا طلبان و آخرت طلبان]

كُلًّا نُمِذُّهُ هَوْلًا وَ هَوْلًا

اشاره به سنت امداد عام الهی

را مدد می رسانیم
از عطای پروردگارت
و عطای پروردگارت [از کسی] منع نشده است.

مِنْ عَطَاءِ رَبِّكَ
وَمَا كَانَ عَطَاءُ رَبِّكَ مَحْظُورًا^۳

و کسانی که در راه ما جهاد او تلاش کنند
حتماً آنان را به راه های خود هدایت می کنیم
و در حقیقت خداوند با نیکوکاران است

وَالَّذِينَ جَاهَدُوا فِينَا
لَنَهْدِيَنَّهُمْ سُبُلَنَا
وَإِنَّ اللَّهَ لَمَعَ الْمُحْسِنِينَ^۴

اشاره به امداد
خاص، توفیق الهی

و کسانی که آیات ما را تکذیب کردند

به تدریج گرفتار عذابشان خواهیم کرد،
از آن راه که نمی دانند

و به آنها مهلت می دهیم
همانا تدبیر من استوار است.

وَالَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِنَا
سَنَسْتَدْرِجُهُمْ
مِنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ
وَأُمْلِي لَهُمْ
إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ^۵

اشاره به سنت املاء و استدراج

۱- سورة انبياء، آیه ۳۵.

۲- سورة عنكبوت، آیه ۲.

۳- سورة اسراء، آیه ۲۰.

۴- سورة عنكبوت، آیه ۶۹.

۵- سورة اعراف، آیات ۱۸۲ و ۱۸۳.

مَنْ جَاءَ بِالْحَسَنَةِ
فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا
وَمَنْ جَاءَ بِالسَّيِّئَةِ
فَلَا يُجْزَى إِلَّا مِثْلَهَا
وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ^۱

کسی که کار نیکی بیاورد
ده برابر آن پاداش می گیرد
و کسی که کار بدی بیاورد
جز به اندازه آن کیفر نمی شود
و بر آنان ستم نمی شود

وَلَوْ أَنَّ أَهْلَ الْقُرَىٰ آمَنُوا
وَاتَّقَوْا
لَفَتَحْنَا عَلَيْهِم
بَرَكَاتٍ مِّنَ السَّمَاءِ وَ الْأَرْضِ
وَلَكِن كَذَّبُوا فَأَخَذْنَاهُم
بِمَا كَانُوا يَكْسِبُونَ^۳

و اگر مردم شهرها ایمان آورده
و تقوا پیشه می کردند
قطعا برایشان می گشودیم
برکاتی از آسمان و زمین
ولی تکذیب کردند، پس آنان را گرفتار ساختیم
به اکیفرا آنچه مرتکب می شدند

اشاره به سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی او

با تفکر در آیات پیشین، پیام‌های زیر را تکمیل کنید.

۱- هر انسانی در زندگی خود همواره به وسیله امور **شر**..... یا با امور **خیر**..... در

معرض **امتحان**..... است.

سوره **انبیاء** / آیه **۳۵**.....

۲- هر کس ادعای ایمان کند، **مورد آزمایش** قرار می گیرد.

سوره **عنکبوت** / آیه **۲**.....

۳- رحمت واسعة الهی به همه افراد جامعه، چه نیکوکار و چه بدکار، **تعلق** می گیرد

سوره **اسراء** / آیه **۲۰**.....

۴- خداوند کسانی را که در راه او قدم بردارند، به طور خاص **هدایت** می کند.

سوره **عنکبوت** / آیه **۶۰**.....

۱- سوره انعام، آیه ۱۶۰.

۲- اهل القرى : مردم شهرها

۳- سوره اعراف، آیه ۹۶.

به تدریج

۵- برخی گناهکاران به دست خویش، خود را در معرض هلاکت قرار می‌دهند و.....

گرفتار عذاب می‌شوند.
سوره اعراف/ آیه ۱۸۲.

۶- خداوند پادشاه کار نیک را چند برابر و کیفر کار بد را به اندازه خودش می‌دهد و این نشانه

لطف و رحمت الهی است.
سوره انعام/ آیه ۱۶۰.

۷- مطابق با قانون الهی، آینده انسان براساس رفتار خوب یا بد انسان ها

رقم می‌خورد.
سوره اعراف/ آیه ۹۶.

۱- قرآن کریم از کدام قوانین الهی با عنوان «سنت های الهی» یاد کرده است؟

۲- شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علوم تجربی را با شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها مقایسه کنید؟

سنت های الهی

دانستیم که براساس تقدیر الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده‌های آن در دایره قوانین خاصی مسیر تکاملی خود را می‌پیمایند. این قانونمندی اختصاص به پدیده‌های طبیعی ندارد و زندگی فردی و اجتماعی انسان‌ها را هم دربرمی‌گیرد. قرآن کریم از این قوانین با عنوان «سنت های الهی» یاد کرده و مردم را به شناخت آنها، به خصوص سنت های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است.^۱

۲ (شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علمی مانند فیزیک، شیمی و زیست شناسی سبب آشنایی ما با نشانه‌های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می‌شود. اما شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان‌ها، موجب نگرش صحیح ما نسبت به تلخی‌ها و شیرینی‌ها، شکست‌ها و موفقیت‌ها، بیماری و سلامت و به طور کلی همه حوادث زندگی می‌شود و دیدگاه ما را نسبت به وقایع و حوادث جهان از دیگران ممتاز می‌سازد و بالاخره این شناخت در روابط ما با خدا، با خود، با خلقت و با دیگران تأثیر بسزایی دارد.)^۲

۳- ابتلاء در لغت و در اصطلاح دینی به چه معناست؟

۱- ابتلاء^۳ در لغت به معنای امتحان است و در اصطلاح دینی، به معنای قرار دادن فرد در شرایط و موقعیتی است که صفات درونی خود را بروز دهد و درستی یا نادرستی آنچه را که ادعا کرده مشخص سازد.^۴ البته میان امتحان الهی و امتحان بشری تفاوت وجود دارد و آن این است که (در امتحان بشری ما غالباً از حقیقت درون افراد بی‌خبر هستیم و می‌کوشیم تا از طریق امتحان کردن آنها به آگاهی لازم برسیم؛ ولی امتحان خداوند علیم برای آگاه شدن از درون افراد نیست، بلکه برای رشد دادن و به

۴- میان امتحان الهی و امتحان بشری چه تفاوتی وجود دارد؟

۱- سوره احزاب، آیه ۶۲؛ سوره فتح، آیه ۲۳؛ سوره نساء، آیه ۲۶؛ سوره آل عمران، آیه ۱۳۷.

ظهور رساندن استعدادها و نشان دادن تمایلات درونی افراد است) ۴

۱) **سنت ابتلاء** یکی از عام‌ترین و فراگیرترین سنت‌های الهی حاکم بر زندگی انسان است که ثابت و همیشگی است و شامل همه انسان‌ها در همه دوران‌ها می‌شود. به عبارت دیگر، زندگی هر انسانی، چه مؤمن و چه کافر، چه فقیر و چه غنی، صحنه انواع امتحان‌ها و آزمایش‌هاست. هویت و شخصیت انسان‌ها با این ابتلائات ساخته می‌شود و شناخته می‌گردد) ۱

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟ **سوره انبیاء، آیه ۳۵**.....

کدام مرتبه میشود؟ مثال بزنید

موفقیت در هر مرحله‌ای از امتحان الهی سبب ورود فرد به مرتبه‌ای برتر می‌شود و او را با امتحان‌های جدیدتر روبه‌رو می‌کند؛ درست مانند دانش‌آموزی که با موفقیت در هر امتحانی وارد مرحله‌ای بالاتر از امتحانات می‌گردد تا به موفقیت نهایی برسد) به طور مثال (اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند، بنا به سنت ابتلاء، وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص آن می‌شود و به میزانی که در آزمون‌های اولیه سربلند بیرون آید، قدم در آزمون‌های بعد می‌گذارد و برای کسب کمالات برتر آماده می‌شود) ۲

سوال

۲- بنا به سنت ابتلاء، چه زمانی انسان وارد امتحان‌ها و آزمایش‌های خاص الهی می‌شود؟

امام صادق علیه السلام درباره رابطه مراتب ایمان و مراتب امتحان می‌فرماید:

إِنَّمَا الْمُؤْمِنُ

به راستی که مؤمن

بِمَنْزِلَةِ كِفَّةِ الْمِيزَانِ

به مانند کفه ترازوست

كُلَّمَا زِيدَ فِي إِيْمَانِهِ

هر اندازه ایمانش افزوده شود،

زِيدَ فِي بِلَائِهِ ۲

امتحان‌ش نیز افزوده می‌شود.

این حدیث با سنت ابتلاء ارتباط دارد

کدام آیه فعالیت «تدبر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟ **سوره عنکبوت آیه ۲**.....

پاسخ

سوال

ممکن است برسید: **خداوند با چه چیزی ما را امتحان می‌کند؟** پاسخ این است که (او با هر امر خیر یا شری ما را می‌آزماید؛ بیماری یا سلامت، فقر یا ثروت، از دست دادن پدر و مادر یا داشتن پدر و مادر، بارش باران یا وقوع خشک‌سالی و به‌طور کلی هر حادثه شیرین یا تلخ، مواد امتحانی

۱- المیزان، علامه طباطبائی، جلد اول، ذیل آیه «وَإِذِ ابْتَلَىٰ إِبْرَاهِيمَ...» (سوره بقره، آیه ۱۲۴).

۲- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۲۵۴.

ما به حساب می‌آیند و نحوه مواجهه ما با آنها پیروزی یا شکست ما را رقم می‌زند و مهیای امتحانی دیگر می‌سازد.

از این رو، کوچک‌ترین حادثه‌ای که پیرامون ما رخ می‌دهد، امتحانی برای ماست تا روشن شود که ما نسبت به آن حادثه چه تصمیمی می‌گیریم و چگونه عمل می‌کنیم. عمل درست، رشد و کمال و عمل غلط، عقب‌ماندگی و خسران ما را به دنبال دارد. پاسخ

تفکر در متن

در رفتار و عملکرد کسی که مصیبت و گرفتاری را امتحان الهی می‌داند، با کسی که آن را یک

پیشامد طبیعی می‌شمارد، چه تفاوت‌هایی وجود دارد؟

- ۱- کسی که مصیبت را امتحان الهی می‌داند در برابر مصیبت صبر و شکیبایی می‌ورزد گرفتار یاس و ناامیدی نمی‌شود زیرا می‌داند خداوند همه این سختی‌ها و مشقات را به بهترین شکل جبران می‌کند
- ۲- مصیبت و گرفتاری را پله‌ای برای رشد معنوی خود می‌داند پس با مواجهه صحیح با این مصیبت بر ایمان خود می‌افزاید
- ۳- کسی که اعتقادی به این مسئله ندارد، بی‌تابی می‌کند و تحمل مواجه شدن با مصیبت را ندارد، سریع

دچار بحران‌های روحی، یأس و افسردگی می‌شود. و یا هر مصیبتی به خداوند گمان بد می‌برد و از خدا دورتر می‌شود

به دقت مطالعه شود

پاسخ به یک پرسش

ممکن است این سؤال برای شما پیش آید که چگونه هر حادثه شیرین یا تلخی می‌تواند وسیله ابتلاء و امتحان ما باشد؟

بسیاری از افراد، امور روزمره زندگی خود را جریاناتی عادی، و نه آزمایش و امتحان، تلقی می‌کنند. آنها می‌پندارند که امتحانات الهی تنها به لحظات سرنوشت‌ساز و استثنایی زندگی اختصاص دارد و فقط در چنین لحظاتی است که ایمان آدمی آزمایش می‌شود؛ در صورتی که با نگاهی دقیق درمی‌یابیم که هر ساعت از عمر ما با ده‌ها امتحان الهی همراه است و شکست یا پیروزی ما لحظه به لحظه در پرونده اعمالمان ثبت می‌گردد.

همین که هر لحظه، درباره افرادی که با آنان روبه‌رو می‌شویم قضاوت می‌کنیم خود نوعی امتحان است؛ و اگر خدای ناکرده در فکر و اندیشه خود با سوءظن با دیگران مواجه شویم در آزمایش شکست خورده‌ایم. همچنین در مواجهه با هر عملی از طریق توجه به رعایت حریم و واجبات و محرمانت امتحان می‌شویم. در هنگام حضور در میان مردم نیز از طریق رعایت حقوق دیگران مورد آزمایش قرار می‌گیریم. به طور کلی جای جای زندگی انسان محلی برای امتحان است. انسان مؤمن با توجه به همین

1- سنت امداد عام الهی را توضیح دهید؟
2- مردم در برابر دعوت انبیای الهی به چند دسته تقسیم می شوند؟ توضیح دهید

مسئله است که لحظه لحظه گفتار و کردار خود را در معرض آزمایش الهی می داند و سعی می کند نوع و سبک زندگی خود را به گونه ای قرار دهد که در آزمایش الهی سربلند بیرون آید. به این خاطره درباره شهید ابراهیم هادی توجه کنید :

«ورزشکار بود و قد و اندام مناسبی داشت. هرروز با ساک دستی و لباس ورزشکاری به سمت باشگاه می رفت. یک بار رفقایش به او گفتند: دیروز دو تا دختر دنبال تو بودند و درباره تو حرف می زدند. ماشاءالله با این تیپ و هیکل، خوب جلب توجه می کنی!

از فردا دیگر ساک ورزشی برمی داشت! لباس های ورزشی خود را داخل کیسه نایلونی می گذاشت و یک پیراهن گشاد می پوشید و روی شلوارش می انداخت؛ می گفت نمی خواهم با نوع پوششم، ذهن یک جوان را مشغول کنم.»¹

۲- امداد عام الهی: (سنت دیگر، سنت امداد الهی است. وقتی انبیا مردم را به دین الهی فرامی خوانند مردم در برابر این دعوت دو دسته می شوند²): دسته ای به ندای حقیقت پاسخ مثبت می دهند و هدایت الهی را می پذیرند و دسته ای لجاجت ورزیده و در مقابل حق می ایستند. خداوند، سنت و قانون خود را بر این قرار داده که هر کس، هر کدام از این دو راه را برگزیند، بتواند از همین امکاناتی که خدا در اختیارش قرار داده (مانند قدرت اراده، توان جسمی و فکری، امکانات موجود در جهان خلقت و...) استفاده کند تا در همان مسیری که انتخاب کرده است به پیش رود.² در واقع خداوند امکانات و لوازم رسیدن به خواسته ها و هدف های هر دو گروه را فراهم کرده است، حال، کسی که راه حق را برمیگزیند لوازم و امکانات رسیدن به حق را می باید و مراتب کمال را می بیند و کسی که فقط دنیا را انتخاب کرده و برای آن تلاش می کند همان را به دست می آورد.² البته اینان عواقب زیان بار تصمیم غلط خود را در آخرت مشاهده خواهند کرد.)¹ قرآن کریم در این باره می فرماید :

کسانی که زندگی دنیا و تجملات آن را بخواهند، حاصل کارهایشان را در همین دنیا به آنان می دهیم و کم و کاستی نخواهند دید؛ اما اینان در آخرت جز آتش دوزخ ندارند و هر چه در دنیا کرده اند بر باد رفته و آنچه را که انجام می دهند، باطل است.³ **این ایه با سنت امداد عام الهی ارتباط دارد**

پیام ایه: روی آوردن دنیا و لذت های دنیوی به برخی انسان های گناهکار نشانه لطف خداوند به آنان نیست

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟ **سوره آل عمران ایه 178**

۱- برگرفته از کتاب «سلام بر ابراهیم»؛ خاطراتی از زندگی شهید ابراهیم هادی.

۲- سوره اسراء، آیات ۱۸ تا ۲۰.

۳- سوره هود، آیات ۱۵ و ۱۶.

1

۳- **امداد خاص (توفیق الهی)** (در اصطلاح دینی، توفیق به معنای آسان نمودن است؛ یعنی

خداوند شرایط و اسباب را برای کسی که با نیت پاک، قدم در راه حق می گذارد و در این راه سعی و تلاش می کند چنان فراهم می سازد که وی بتواند آسان تر به مقصد برسد. این امداد خاص خداوند سنت «توفیق الهی» نام دارد.)¹

2) یکی از جلوه های این توفیق، نصرت و هدایت الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است.¹ خداوند، انسان تلاشگر و مجاهد را حمایت می کند، دست او را می گیرد و با پشتیبانی خود به پیش می برد.

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این نکته اشاره دارد؟ **سوره عنکبوت آیه 69**.....

3- در کسب توفیق الهی، کدام عوامل نقشی تعیین کننده دارد؟ مثال بزنید

از جلوه های دیگر توفیق الهی، ایجاد زمینه مناسب برای رشد و تعالی شخص مؤمن می باشد مانند یافتن دوست خوب، شرکت در یک جلسه قرآنی و خواندن یک کتاب تأثیرگذار و هدایتگر.)²

3) (در کسب توفیق الهی، عوامل درونی مانند داشتن روحیه حق پذیری هم نقشی تعیین کننده دارد؛ برای مثال، دو نفر با هم آیاتی از قرآن را از رسول اکرم ﷺ می شنیدند، اما این آیات ایمان یکی را تقویت می کرد ولی بر لجاجت و کفر دیگری می افزود.)³ و مثال دیگر: دو نفر با هم از کنار مسجدی می گذرند و صدای اذان را می شنوند، یکی به مسجد می رود تا نماز اول وقت خود را بخواند و دیگری بدون توجه از کنار مسجد می گذرد.⁴

۴- **سبقت رحمت بر غضب**^۲: (از آنجا که خداوند به بندگان خود محبت دارد، با همه آنان، چه نیکوکار و چه گناهکار، به لطف و مهربانی رفتار می کند. او به بندگان خود اعلام می کند که:

بروردگار شما، رحمت را بر خود واجب کرده است.)^۲

یعنی حتی آنجا که خداوند بر کسی سخت می گیرد، باز هم از دریچه لطف و رحمت است؛ مانند مادری که بر فرزندش سخت می گیرد و یا در مواردی او را تنبیه می کند تا او را از اشتباه باز دارد و به هیچ وجه قصد انتقام گیری از فرزند خود را ندارد. از همین جهت است که راه بازگشت گناهکار به خدا همیشه باز است.)⁴

5) (آمزش گناهان با توبه، آمزش برخی گناهان با انجام کار نیک^۴، حفظ آبروی بندگان گناهکار،

۱- سوره آل عمران، آیات ۱۲۳ تا ۱۲۵؛ سوره انفال، آیه ۴۴؛ سوره بقره، آیه ۲۴۹.

۲- مقصود از غضب الهی، محروم کردن ظالمین و فاسقان از برخی نعمت ها و گرفتار کردن آنها در عذاب های دنیوی و اخروی است.

۳- سوره انعام، آیه ۵۴.

۴- سوره هود، آیه ۱۱۴.

4- از سنت های الهی، سبقت رحمت بر غضب خداوند را توضیح دهید؟
5- نمونه هایی از سبقت رحمت خدا بر غضب او را نام ببرید؟

پذیرش عبادت اندک^۱ و رضایت سریع از کسی که طلب آموزش کرده^۲، نمونه‌هایی از سبقت رحمت خدا بر غضب او است.)^۵

یا مَنْ سَبَقَتْ رَحْمَتُهُ غَضَبَهُ^۳ ای خدایی که رحمتش بر غضبش سبقت گرفته است.

۱ (یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خدا آن است که وقتی انسان کار نیکی انجام می‌دهد، خداوند به فرشته‌اش فرمان می‌دهد که فوراً آن را ثبت نماید، اما وقتی گناهی مرتکب می‌شود به فرشته خود دستور می‌دهد که صبر کند تا بنده‌اش توبه کند و جبران نماید؛ و در صورتی که بنده توبه نکرد آن گناه را ثبت نماید.^۴ همچنین خداوند عمل نیک را چند برابر پاداش و کار بد را فقط به اندازه خودش جزا می‌دهد.)^۱

سوره انعام آیه 160

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟ .....

2

۵- املاء و استدراج^۶: خداوند برای انسانی که به دام گناه می‌افتد، شرایطی را فراهم می‌کند که بتواند توبه کند و از گناه دوری نماید؛ حتی اگر بارها گناه کرد و توبه نمود، باز هم خداوند از گناه او می‌گذرد؛ اما اگر کسانی چنان در گناه و باطل پیش روند که از کار خود خرسند باشند و با حق دشمنی و لجابت ورزند، خداوند به آنها فرصتی می‌دهد و بر امکانات و نعمت‌های آنان می‌افزاید و آنها این فرصت و نعمت‌ها را وسیله غوطه‌ور شدن در گناهان قرار می‌دهند. درحقیقت، مهلت‌ها و نعمت‌ها، با اختیار و اراده خودشان به صورت بلای الهی جلوه‌گر شده و باعث می‌شود که بار گناهان آنان هر روز سنگین و سنگین تر شود و به تدریج به هلاکت ابدی نزدیک تر می‌شوند. این سنت که از جمله سنت‌های حاکم بر زندگی معاندان و غرق‌شدگان در گناه است، سنت «املاء و استدراج»^۷ نام دارد.)^۲

2- از سنت‌های الهی سنت املاء و استدراج را توضیح دهید؟

سوره ال عمران آیه 178

کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟ .....

۱- «... یا مَنْ يَقْبَلُ الْبَسِيرَ وَيَعْفُو عَنِ الْكَثِيرِ...». مفاتیح الجنان، دعای سحر.

۲- «... یا سریع‌الرضا...». دعای کمیل.

۳- فرازی از دعای جوشن کبیر.

۴- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۴۳۷.

۵- سوره شوری، آیه ۴۰؛ سوره انعام، آیه ۱۶۰.

۶- دبیر محترم؛ املاء و استدراج در این کتاب، سنت واحد گرفته شده و طراحی سؤال‌اتی که بخواد این دو را از هم جدا کند، صحیح نیست.

۷- املاء به معنای مهلت دادن است و استدراج به معنای حرکت تدریجی به سمت عذاب الهی است.

سوال

چیست؟

قرار گرفتن در دایره سنت املاء و استدراج نتیجه عمل خود انسان هاست. بنابراین باید بکوشیم که در دایره این سنت ها قرار نگیریم تا به هلاکت ابدی گرفتار نشویم.

امیر المؤمنین علیه السلام می فرماید: «چه بسا احسان پایی خدا، کسی را گرفتار کند و پرده پوشی خدا او را مغرور سازد و با ستایش مردم فریفته و شیفته خود گردد و خدا هیچ کس را همانند کسی که به او مهلت داده، امتحان و آزمایش نکرده است.»^۱ سخن امام علی (ع) با سنت املاء و استدراج ارتباط دارد

پیام حدیث: مهلت دادن خداوند به انسان های مغرور و خودشیفته بدترین نوع امتحان و آزمایش است

پیام آیات

با توجه به آیات ۱۸۲ و ۱۸۳ سوره اعراف تحلیل کنید که در چه صورتی و فور نعمت نشانه

سنت املاء و استدراج است؟

سنت استدراج در خصوص کسانی است که اعتقادی به خدا و دستورات او ندارند و الذین کذبوا بآیاتنا بنابراین صرف و فور نعمت دلیل بر گرفتار شدن به استدراج نیست بلکه اگر کسی غرق در نعمت باشد و در همان حال بی اعتقاد به خداوند و دستورات او باشد، او گرفتار استدراج شده است. حضرت علی نیز در این خصوص می فرماید: اگر مشاهده کردی، با وجود معصیت غرق در نعمتی بدان گرفتار استدراجی نمونه

در خطبه ای که حضرت زینب علیها السلام در شام و در برابر یزید ایراد کرد این گونه یزید را مورد خطاب قرار داد:^۲

... ای یزید، آیا گمان برده ای حال که جای جای زمین و آفاق آسمان را بر ما گرفتی و بستی و ما چونان کنیزان رانده شدیم، مایه خواری ما و موجب کرامت توست و حکایت از عظمت جایگاه تو دارد، که این چنین باد در بینی انداخته ای، و برق شادی و سرور از دیدگانت می جهد؟! اندکی آرام گیر، مگر سخن خدای را فراموش کرده ای که فرمود: «آنان که کافر شدند تصور نکنند که اگر به آنان مهلت می دهیم، به نفع آنها است، فقط به این خاطر به آنان مهلت می دهیم تا بر گناهان خود بیفزایند برای آنان عذاب خوارکننده خواهد بود»^۳. این ایه با سنت املاء و استدراج ارتباط دارد

پیام ایه: خداوند به کافران مهلت می دهد تا بر گناهان خودشان بیفزایند

۶- تأثیر اعمال انسان در زندگی او^۲: (رهنمودهای قرآن کریم و پیشوایان دین بیانگر آن است که آینده زندگی هر فرد و اتفاقاتی که برای او رخ می دهد، در موارد بسیاری تحت تأثیر رفتارهای گذشته

۱- نهج البلاغه، حکمت ۲۶۰، ابتدای عبارت: «کم من مستدرج...».

۲- لهوف، سید ابن طاووس، صص ۲۱۶-۲۱۴.

۳- سوره آل عمران، آیه ۱۷۸.

2- سنت تأثیر اعمال انسان در زندگی را توضیح دهید؟

او، اعم از رفتارهای خوب و بد است.)²

به طور مثال، امام صادق علیه السلام می فرماید:

مَنْ يَمُوتُ بِالذُّنُوبِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَمُوتُ بِالْأَجَالِ

وَ مَنْ يَعِيشُ بِالْإِحْسَانِ

أَكْثَرُ مِمَّنْ يَعِيشُ بِالْأَعْمَارِ¹

کسانی که به واسطه گناه می میرند

از کسانی که به واسطه سرآمد عمرشان می میرند، بیشترند.

و کسانی که به سبب نیکوکاری زندگی دراز دارند،

از کسانی که به عمر اصلی زندگی می کنند، بیشترند.

¹ (همچنین در تعالیم دینی آمده است که صله^۱ رحم و محبت به خویشان و دادن صدقه، عمر را افزایش می دهد^۲

و قطع رحم و بی محبتی به خویشان عمر را کاهش می دهد.^۳ احسان به والدین، امانت داری، لقمه حلال،

آب دادن به درخت تشنه^۴ یا سیراب کردن حیوانات^۵ و نیز برطرف کردن اندوه و غصه دیگران زندگی

را بهبود می بخشد. ظلم به دیگران و افزایش گناه، اعم از فردی و اجتماعی، آثار زیان باری از جمله

نزول بلا و عدم استجاب دعا را به دنبال دارد،^۶ همان طور که تقوا و ایمان واقعی به خداوند سبب نزول

برکات الهی می گردد.)^۷ **1- برخی از مصادیق تاثیر اعمال انسان در زندگی او را نام ببرید؟**

سوره اعراف ایه 96
کدام آیه فعالیت «تدبّر در قرآن» ابتدای درس، به این سنت اشاره دارد؟ .....

برنامه ریزی

۱- برای اینکه در امتحانات الهی موفق باشیم، چه اقداماتی باید انجام دهیم؟

۲- برای اینکه از توفیق الهی بهره مند شویم چه برنامه هایی را پیشنهاد می دهید؟

۱- بحار الانوار، مجلسی، ج ۵، ص ۱۴۰.

۲- عیون اخبار الرضا، صدوق، ج ۲، ص ۳۷.

۳- کافی، کلینی، ج ۲، ص ۱۵۳.

۴- تفسیر العیاشی، عبّاشی، ج ۲، ص ۸۶.

۵- بحار الانوار، مجلسی، ج ۶۲، ص ۶۵.

۶- سوره اعراف، آیات ۷۷ و ۷۸ و آیات ۱۶۳ تا ۱۶۶.

۷- سوره اعراف، آیه ۹۶.

سنت های خداوند در زندگی

تعیین کنید کدام یک از عبارات زیر صحیح و کدام یک غلط است؟

بر اساس تقدیر الهی، جهان خلقت قانونمند است و پدیده های آن در دایره قوانین خاص مسیر تکامل خود را می پیمایند. صحیح

قرآن از قوانین جهان خلقت با عنوان سنت های طبیعی یاد کرده است. غلط

شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علوم تجربی سبب آشنایی ما با نشانه های الهی و نیز بهره گرفتن از طبیعت می شود. صحیح

سنت ابتلاء به معنای قرار دادن فرد در تنگنا یا موقعیتی که صفات درونی اش را بروز دهد نیست. غلط
سنت استدراج عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که ثابت و همیشگی و شامل همه انسانها در همه دوران ها می شود. غلط

موفقیت در هر مرحله ای از امتحان الهی یا ابتلاء سبب ورود فرد به مرحله ای برتر می شود و او را از امتحان جدیدتر معاف می دارد. غلط

اگر انسان ایمان به خداوند و بندگی او را اعلام کند بنا بر سنت استدراج و امتحانها و آزمایش های خاص او می شود. غلط
مداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با نیت پاک قدم در راه حق گذارند و سعادت آخرت و رضایت خدا را هدف قرار دهند توفیق الهی نام دارد. صحیح

توفیق در فرهنگ قرآن کریم به معنای آسان نمودن است یعنی همراه با سعی و تلاش انسان خدا شرایط و اسباب را فراهم می کند تا بتواند آسانتر به مقصد برسد. صحیح

یکی از موارد سبقت رحمت بر غضب خدا آن است که وقتی انسان کار نیکی انجام می دهد خدا به فرشته اش فرمان می دهد که فوراً آن را ثبت نماید. صحیح

خداوند به گناهکاران فرصتی می دهد تا توبه کنند آنها این فرصت را وسیله غوطه ور شدن در تاریکی ها قرار می دهند به چنین سنتی سنت املاء و استدراج می گویند. صحیح
قرار گرفتن در دایره سنت املاء و استدراج نتیجه عمل خود انسانهاست. صحیح

جاهای خالی را با استفاده از کلمات مناسب کامل کنید

قانونمندی حاکم بر جهان خلقت، تجلی.....وزمینه ساز حرکت. پویایی انسان و به کارگیری اراده و.....اوست. تقدیر الهی - اختیار

بر اساس تقدیر الهی، جهان خلقت .....است و پدیده های آن در دایره .....مسیر تکامل خود را می پیماید
قانونمند - قوانین خاصی

قرآن کریم از قوانین (جهان خلقت) با عنوان.....یاد کرده و مردم را به شناخت آنها به خصوص سنت های مربوط به زندگی انسان دعوت نموده است. سنت های الهی

شناخت قوانین جهان خلقت از طریق علمی مانند فیزیک و غیره سبب آشنایی ما با نشانه های .....و نیز بهره گرفتن از.....می شود. الهی - طبیعت

شناخت قوانین حاکم بر زندگی انسان ها موجب .....ما نسبت به تلخی ها و شیرینی ها، شکست ها و موفقیت های بسیاری و سلامت و بطور کلی همه حوادث زندگی می شود. نگرش صحیح

ابتلاء در لغت به معنای .....است و در اصطلاح دینی به معنای قراردادن فرد در تنگنا یا موقعیتی که.....خود را بروز دهد. امتحان - صفات درونی

سنت ابتلاء عام ترین و فراگیرترین قانون خداوند است که .....و.....است و شامل همه انسانها در همه دوران ها می شود. ثابت و همیشگی

موفقیت در هر مرحله ای از امتحان الهی یا ابتلاء سبب ورود فرد به.....می شود و او را با .....روبرو می کند. مرحله ای برتر - امتحان های جدی تر

اگر انسان ایمان به خدا و بندگی او را اعلام کند بنا بر سنت .....وارد امتحان ها و آزمایش های خاص آن می شود. ابتلاء

امداد خاص خدای متعال نسبت به آنان که با .....قدم در راه حق می گذارند و سعادت در جهان آخرت و رضایت او را هدف قرار دهند.....نام دارد. نیت پاک - توفیق الهی

درفهنگ قرآن کریم، توفیق به معنای .....است. آسان نمودن

یکی از جلوه های (توفیق الهی) امداد خاص.....الهی به دنبال تلاش و مجاهدت است و از جلوه های دیگر ایجاد برای رشد و تعالی شخص مومن می باشد. نصرت و هدایت - زمینه مناسب.....

در کسب توفیق الهی عامل.....نقش تعیین کننده دارد. عوامل درونی
سنتی که از جمله سنت های حاکم بر زندگی معاندان و غرق شدگان در گناه است سنت.....یا.....نام دارد. املاء استدراج

گاهی خداوند علاوه بر مهلت دادن به گمراهان بر امکانات آنان می افزاید تا با استفاده از همین امکانات و با اصرار شان بیشتر در فساد فرو روند چنین حالت تدریجی در حرکت به سوی عذاب الهی راست است.....می خوانند. استدراج

قرار گرفتن در دایره سنت .....وسنت.....نتیجه عمل خود انسانهاست. املاء - استدراج

مجتبی محمودی، دبیر دین و زندگی شهرستان ایزه

t.me/mahmoudi_izeh :لینک کانال تلگرام